

С Т А Н О В И Щ Е

от Проф. д-р Минко Стоев Хаджийски, ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий”на дисертационния труд на Дияна Видева на тема „ Оценка на риска от жертвено поведение при домашно и полово основано насилие, подходи за психологично консултиране и социални интервенции“,представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор”, по научна специалност „3.2. Психология”

Проблемът свързан с домашното насилие, било то полово или не е отдавнашен. Периодично, от време на време, се активира неговото обсъждане, предимно в медийната среда и по повод на отделни случаи. Почти винаги обаче си остава в общественото говорене и без сериозни последици. Въпреки приетият специален закон преди близо две десетилетия, проблемът за насилието си остава в различни форми и проявления. С някои изключения на академични опити за изследване на негови страни или НПО проекти, той си е недостатъчно научно изследван и осветлен. Поради това и противодействието, държавно или обществено е спорадично и по принцип неефективно. В този смисъл опитът на докторантката Дияна Видева да го постави в качеството на дисертационно изследване, сам по себе си е социално актуален, значим и полезен за науката и практиката.

Дисертационният труд е в обем 260 страници и се състои от пет глави, списък на използваната литература и приложения. Съдържа 17 таблици и 7 графики. Библиографията включва 178 литературни източника, от които 122 на кирилица и 56 на латиница.

В **увода** авторката прави общо въвеждане в темата на дисертацията, като същевременно поставя акценти на най-важните, социални, криминологични, правни и нормативни страни на проблема. Без да се натрапва грубо, се очертава собственото отношение, мотивирало насочването в тази актуална област. Допълнително се дават определения на възлови понятия, които се дискутират в текста. Съобщава се и целта на дисертационния труд : „проучване на връзката между домашното насилие, насилието основано на пола (джендър насилието) и мястото и ролята на психологичните интервенции в контекста на прилагането на „ЗР“ парадигмата (Превенция, Защита, Преследване)“.

В **Първата глава** се представя едно обстойно теоретико-социологическо, психологическо и политическо изследване на проблема, за половото насилие и дори извън него. В рамките на един впечатляващ обем от над 100 страници, се разглеждат важни страни и аспекти, които дават необходимата база за по-нататъшно, в наши условия, емпирично проучване. Трудно е дори изброяването на съдържанието на главата. Но трябва да се отбележи, че то не е самоцелно, а подбрано и подредено според логиката на научното обосноваване на социалните феномени. Макар, че може да се желае структурното отделяне от теориите за насилието в самостоятелна част /глава/, следва да се отбележи подробният преглед на множеството нормативни актове, международни и наши, които засягат проблема. Тук също прозира отношението на авторката, без да се изпада в излишен публицизъм. Самите теории са подбрани и описани в необходимите за целта обем и подробност. Заслужава да се отбележи сполучливото описване на динамиката на насилническите отношения, взети в различните им варианти и проявления. В този смисъл е необходимо да се отчете и сполучливото определяне на половото /джендър/ насилие – неговите корени, причини и състав. Представени са проявленията му в

нашата реалност, подкрепени със статистически данни. Компетентно са разгледани психическите, поведенчески и социални последици за жертвите. Обърната е внимание на факта, че у нас не са развити и популярни утвърдените програми за психологическа и социална помощ, свързани както с преодоляване на последиците от травмата, така и с намаляването на личностните предпоставки за виктимност.

Втората глава представлява самото изследване и неговите резултати. Уместно се започва с теоретико-методологическото описание на „оценката на риска“, като възлов момент с оглед на изследователската теза. Целта на изследването „Да се изследва връзката между насилието и трайните промени в социалния и личностния статус и да се очертаят специфичните нужди от помощ.“ се поставя в контекста на потвърждаването на няколко отделни твърдения, а задачите, като „структурни компоненти“. *Методиката* включва методи за набиране на данни и статистическа обработка с SPSS. За същинското изследване е съставена баерия от: Полустандартизиран авторски въпросник; скала за безнадежност на А.Бек; въпросник за оценка на вината и въпросник за разрешаване на социалните проблеми. Същите са достатъчно надеждни и валидни с оглед на изследователските намерения.

Извадката е достатъчна и удачно подбрана. Описана е подробно с нейните социо-демографски характеристики, които са представени в таблици.

Практическото изследване е осъществено в три етапа на две групи изследвани лица с достатъчния брой 279 души, подбрани на случаен принцип.

Резултатите от изследването са изведени последователно, следвайки формулираните цели, задачи и хипотези с описателен и казуален анализ на използваните в основното изследване методи. Същите са онагледени

таблично и графично. На тази емпирична основа са направени няколко значими извода, които обобщават крайния продукт и дават насоки за социална работа и психологическа помощ.

Третата глава представя подходи за психологично консултиране и социални интервенции според специфичните нужди на жертвите на насилие. На базата на международноприетите и утвърдени „Минимални стандарти за предоставяне на специализирани услуги и дейности за защита и помощ на жертвите на насилие“ и резултатите от собственото изследване, авторката дава почти цялостен поглед за психологическа помощ в различни организационни модели, които обхващат процесуално и методически тази дейност. Иновативният идеен проект за социални интервенции за развиване на социални услуги по приложение на ЗЗДН е апробиран в практиката и е доказал своята ефективност. Същият представя модели на *кризисен център* за пострадали от насилие и информационно - консултативен център по превенция на насилието. Той е представен не само идейно, но и подробно в своята дейност : настаняване, индивидуално, групово и семейно консултиране, ангажиране на доброволци, мултидисциплинарно и институционално взаимодействие. Поради очерталата се нужда, заслужава внимание и разработения „Модел на информационно-обучителен център по превенция на насилието над деца“, който също е апробиран. В този ред трябва да се спомене и вниманието, което се отделя на кризисното консултиране на преживелите насилие. Като принос за консултативната теория и практика може да се определи „Социалнопсихологическото консултиране“, което представлява своеобразен мост между медицинския и психологически модел.

В отделна **четвърта** глава са формулирани обобщения и изводи. Същите представят накратко смисъла, идиете и ползите от самия труд. Отличават се с конкретност и яснота съобразно целите му.

В **петата глава** на дисертацията са изведени авторските виждания за приносите и се дават препоръки за необходимите действия в институционално-нормативен и практическо-приложен аспекти. Самите приноси са правилно схванати и посочени. Като най-значими биха могли да се отделят в теоретичен план - диатностичната методика за идентификация и оценка на джендър (полово) основано насилие. А в практически -създаването на кризисен център за жени и деца, като създаването на първия по рода си информационно-обучителен център за деца.

Към работата могат да се направят и някои **бележки**. Не е необходимо отделянето в отделни глави изводите, препоръките и приносите. Изводи и препоръки обикновено се дават в заключение, което не се номерира, а приносите отделно. Препоръчвам съставянето на списък със съкращения и абривиатури, който да подобри разбирането на текста.

В **заключение** може да се каже, че дисертационният труд на Дияна Видева на тема „ Оценка на риска от жертвено поведение при домашно и полово основано насилие, подходи за психологично консултиране и социални интервенции“ е всеобхващащ значим и актуален проблем, интересен и полезен за практиката. Напълно заслужава висока оценка, поради което препоръчвам на уважаемото жури да гласува положително за присъждане на ОНС „доктор“.

18.11.2023г.

Член на журито:

/проф.д-р Минко Хаджийски/

Чаэвчаэвчамэвчяамэвчавэчвс